

SAZVJEŽĐE TINOVIH NEMIRA

Žarko Đurović

Tin had no reason to be afraid of the future. She saved her kisses for him, which is something that rarely happened to our poets. He won the immortal status in his lifetime.

Pjesnici od imena imaju svoj podsjećajni znak. Kod Novalisa to je doživljaj smrti. Kod Igoa priziv sjećanja i njihovo začarano evociranje. Ujevićev odnos prema životu ogledao se u svojevrsnom prkošenju poganlucima života. Kao da je ovaj svijet tvoren po Sataninoj mjeri. Sve su njegove strane obojene tamnilom. Pjesnik pokušava da skine sa njih poneku skramu tamnila. Osjetio je da je to nemoguće, ne što mu nije nedostajalo volje, nego što je shvatio da je tamnilo neodvojivi dio bića. Otuda proizilazi i stalno Tinovo akcentovanje bola. Ono inicira osjećajni odnos prema tijelu i materiji, čime se potvrđuje smisljenost egzistencije i svijeta.

Tin priziva i Boga ne bi li tlapnji života bilo manje. To ne čini iz religijskih pobuda. Njegov Bog živi u činu slobode, svjestan determinančnih snaga koje vladaju svijetom. Kontemplacija je zamjena za nedostajuće. A toga je previše. Svijet duha može da odagna vjetrove. Da orodi misao putem pjesničke vizije: *Nisu prave misli na dohvatu ruke. Mrki psi stražari spavaju na pragu.*

Da li je time osvojen bedem satisfakcije? Nije. Zato se i priziva duh. Da otme dio energije Uzroku i da njome prkosi nemanima svijeta. Nije važno da li će ih savladati!

Iako je pjesnik bio neizlječivi pesimista, rvaao se sa utvarnim slikama koje ga u snu i na javi pohode. To mogu da čine samo pjesnici kod kojih je strast duše jaka, a Tina upravo odlikuje ta osobina. Kod njega je čulno memorisanje toliko intezivno i fluidno da i mrtva stvar zna propjevati.

Poetskoj intuiciji je svojstveno da zagospodari staništima apstrakcije i da otuda, kao sa kakvog vrela, dostruji svježinom doživljaja. Zanos kod ovog pjesnika mora proći kroz doživljajnu matricu kao kroz zakonitu pokretačku uzročnost. Osjećanja naviru u bujicama, ne da preslikaju nego da uhvate dubinske nemire čovjeka.

One koji posjeduju zanos smatraju sanjarima. Bilo bi neoprostivo Tina isključiti iz takvog „staleža“. Pritom se mora imati u vidu da je sanjarenje autora „Leleka sebra“ uvijek praćeno ličnom potištenošću. A ta potištenost nije bila bezazlena. Onemogućavala je pjesnika u snalaženju u kolotečini života. On je to nesnalaženje promovisao i kao vrstu stava. Kao dokaz da je to tako pokazuje Tinovo odavanje boemskom životu. Time se ne potiru razlozi postojanja, samo se oni usmjeravaju u drugo polje – u duhovnu sferu, koja je Tinu značila sve.

Neki su pokušavali da ga odvrate od „neodgovornog“ života, misleći da će u njemu izgubiti duhovni temelj. On se na takve „savjete“ nije mnogo osvrtao. Dolazili su obično od onih osoba koje su bile duhom praznjikave. Tin ih je nazivao jalovcima!

On nije imao razloga da strijepi od budućnosti. Tina je upravo čekao njen poljubac. Kao rijetko kojeg našeg pjesnika. On se za života izborio za status besmrtnika. Nije prezao od toga šta čemu pripada nego kakvu dubinu nosi. Njemu je jednako bio blizak romantizam, simbolizam ili nadrealizam. Koristio je njihova iskustva, ali se uvijek držao s v o j e poetske projekcije. Čovjekovu egzistenciju promatrao je kroz prizmu esencije. Ona pomjera granice značenja. Hrani stih doživljajnom punoćom, bez obzira da li je predmet pjeva retrospektivnog ili nekog drugog naboja. Kod njega su emocije uvijek mobilne, a misao neobična i prodorna.

Tinova poezija nas podsjeća na slap riječi, od čijeg se pada stvaraju neobični vrtlozi vizija. Zasluga pjesnikova ne potvrđuje se samo u pojavi smjelih vizija. One postaju živuće tek kad se upredu u nizove slika raskošnog sjaja i ljepote, iako Tin pojam ljepote uslovno prihvata. Ona može da zavara i zbuni: *Ljepota je vrlo ozloglašena liječnik*.

Duhu je mjesto tamo gdje je tmina. To nije jeretička opaska. Do takve misli došao je i Pule objašnjavajući prirodu Igoove poezije. Između Igoa i Tina ima izvjesne sličnosti. Tu u prvom redu mislimo na poimanje svijeta kroz prigušene, tamne obrise. Za misao je važno da lebdi. U lebdenju nastaje njeno rojenje i osmišljavanje. Tin je kolosalni lebdilac nad carstvom tmine, koja se neštedimice rasipa kroz brojne svoje zbirke, a posebno kroz velelepnu zbirku „Žedan kamen na studentu“, štampanu u Zagrebu 1954. godine, u Nakladi društva književnika Hrvatske.

Priroda u Tinovoj poeziji ima omamljujuća dejstva. To nije mrtva priroda koja s pogledom za tren promine. Ona je ukotvljena u samom duhu kao njen trajući činilac, što je izvanredno potencirao u pjesmi „Vitezovi šafrana“. Ni stud ne može da uskrati moć vječnog cvjetanja: *Prvi cvijet je niko na granicama mraza*.

Simboli u poeziji služe da naglase višeznačnost izraza. Njih stvaralac ne mora uvijek biti svjestan, ali kad se jave, bar tako je

kod Tina, stvore mnoštvo suptilnih efekata u pjesmi. Pored dobro korišćenih simbola, Tin nerijetko koristi i ironijske elemente. Izgleda da se poneka tema može uspješnije privesti kraju kroz ironijski prizvuk. Kod pjesnika je sve u znaku vrijetnja. I simbol i asocijacija i ironija. Pomoću njih se ostvaruje veća poetska dejstvenost, a to je nezanemarljiva stvar kad je u pitanju tvorenje pjeva.

Sve o čemu je pjevao i kako je pjevao veliki Tin je izvukao iz vlastite tame duha, a za tamu rekosmo da je podsticajna ako njome rukuje dar i umijeće. Još kad se tome doda da je Tinova poezija neprestano u zagrljaju sna, da tu pupoljči i rascvjetava se, onda imamo dokaz više da njegova poezija posjeduje moć živosti kakva se rijetko rađa na našim prostorima. Reći ćemo i to da je ta živost obojena snažnom emotivnom notom.

San često biva tumačen u nauci. Njegove tajne postaju nedokučive, što znači da se ne mogu temeljnije razložiti. Ta ispitivalačka misija sna pripada, po svemu sudeći, poeziji. Ako san ima nestvarnu prirodu, najprikladnije živi u poetskim vizijama. Tin često „operiše“ ovom riječju. On je direktno dovodi u vezu sa doživljajem. San se može mirne duše podvesti i pod jedan druti pojam – pojam snoviđenja, za poeziju uobičajen kao nešto „izvan stvari“. Snom se iskazuje osjetljivost bića i njegova veza sa okružujućim svijetom. Navodimo Tinov primjer iz pjesme „Odar u arki snova“, koji slavi naznačenu vezu: *U snovima vječne ptice pjesme glase. / I u snima kliču žive ptice jave./ Skorup zvuka kroz san skidam tiho za se. / Takav mi je zajam zalog jasne slave.*

Tin ne teži da do kraja okonča pjesmu. Shodno toj istini ona se do kraja ne može ni razjasniti. Različita mjerila i različiti uvidi daju za pravo ovakvoj konstataciji. A šta onda pjesma može? Poučeni Tinovim primjerom, pjesma prije nameće pitanje no daje odgovor na nešto. To je otuda što je pjesma bliža slutnji nego istini. A slutnja je uvijek nedostatna kad se traži preciznost.

Pjesnički duh ne voli ravne površine. On i od osjećanja pravi vertikalnu. Takav se brže utisne u svijest.

Tin se može drukčije objašnjavati nego što ja to činim. Ja sam kod njega uočio naznačene odlike, valjda zato što se i ja kao pjesnik sa njima sučeljavam. Njima plaćam danak. Poeziji nije primjerena realnost.

Njoj imaginacija određuje snagu iskaza i dubinu ekstaze. Nije važno da li je tema zemaljskog tipa /„Molitva za koru kruha i zdjelu leće“/ ili se vizija okreće svijetu kosmičke pustolovine /„San među stvarima“/. Tin i na jednom i na drugom planu dovodi nadahnuće do usijanja.

Tinova pjesma govori o razdrtosti vlastita srca. To će srce doživjeti olakšanje u prirodi, koja i te kako pospješuje duh da se vine u nebo prave imaginacije. U Tinovoj poeziji osjećamo huk mora, miris proplanaka, šestarenje sunca i mnoštva drugih slika plastične obojenosti. I šta hodočasniku drugo predstoji nego da tamo nađe smiraj duši. Ali, ovaj, toga smiraja nema, jer odasvud kaplju bol i suze: *Ja putujem u zlo, u jaz, u upitnik, slučaj.*

Zlo reklo bi se, sjedi u zaglavlju mnogih Tinovih misli. Poeta ne pokušava da ga pomjeri iz svog ležišta. Njegovo je da mu otkriva lice i naličje, da ga vodi uzdama paradoksa ka lirskoj ekstazi. Ta ekstaza nije ništa drugo do strast koja intezivira kreacijske moći. Sudeći po Tinovoj poeziji dolazimo do zaključka da rezignanti dublje doživljavaju svijet, iako za svijet možemo reći da ga sačinjavaju nepoznatice kojima pjesnik nudi ključ: *Sve se rađa u šumu, / Sve se rađa u zvuku, / I svjetlost. I pokret. I energija sama.*

Nepokorni Tin jedino je pokoran pjesmi. Njenim vizijama i prizorima, uvjeren da bez oluje u biću nema strasti u stihu. Tin je sav u olujnim kovitlacima, ali ne s rušilačkom težnjom. Oluja se shvata kao miris ozona. Da bi se moglo punijom dušom disati. Tamo gdje vlada duh, stvarno i mišljeno je u procesu uzajamnog prožimanja. Tu mašta čini svoje, a Tin je neumorni sijač mašte. Uznijete i pjesnički pročišćene.

Tin je pjesnik velikog iskustva. Ono se sticalo sudarom svoga ja i svijeta. Jedan fenomen ne može se zamisliti bez drugoga. Oni se prepliću kao ruke ljubavi. Poeta je uvijek u onome o čemu pjeva. Veoma je širok registar njegova pjeva. Pjesma se smatra uspjelom kada predmet pjeva bude subjekt pjeva. Tin je vodio računa da obezbijedi to pretvaranje. Kroz slojevitost uobrazilje, koja pjesmu snabdjeva osjećajnom notom i čulnom dubinom.

Kod Tina je uočljivo sjedinjavanje čovjeka sa svijetom. To sjedinjavanje obavlja se lako i rekao bih integralno. Dar osigurava lakoću iskazivanja. Cesarić se držao najčešće malih tema, sa tihim izlivom nježnosti, dok je Tin sav u goropadnosti i lomu. Kao more u vrijeme plime. Začuđujuće je da se ta golema snaga lako *kreće*. Jednostavno rečeno, autor „Ojađenog zvona“ i „Auta na korzu“ ostrašćeno opjeva svijet. A da bi se to postiglo prethodno su apsorbovani sokovi toga svijeta.

Lično mislim da se nijedan pjesnik nije održao na valu budućnosti kao Tin. On *hvata* ne samo stanje dogođenog, nego i ono što će se dogoditi. Tinova poezija ispoljava vitalnost u rezignaciji. To je ono stanje kad je rezignacija u vlasti duha, a ne duh u vlasti rezignacije. Ako prihvatimo opasku da se pjesmom odgoneta smisao života, možemo pasti u zabludu, bar kad je u pitanju Tin. Ako je vizioniranje svijeta ujedno i njegovo odgonetanje, sa prednjom opaskom se možemo složiti. To kažemo zbog toga što pjesma ništa ne razrješava izuzev što iskazuje doživljaj, a doživljaj je nešto najkolebljivije u našoj prirodi. Kako onda rastumačiti stanje njegovog zasnivanja u pjesmi. Pjesma se, istina, rađa i na podlozi iskustva, ali je njen istinski dom u viziji. U pustolovnosti te vizije. Tin je bio svjestan toga. Vizija je stanje pobune duha.

Pjesnik je njen kormilar: *Biću krik u snopu groma, plam u kiti.*

Tinova pobuna nije ništa drugo nego samoobračun. Kad ga ne bi bilo, poezija bi gubila u svrsi i značenju. Mitski Prometej pobjeđuje druge. Tin pobjeđuje sebe, uzdižući pjesnički duh do vrhunca kreacijske moći. otevši vatru bogu uobrazilje.

Svi iole značajniji kritičari pisali su o Tinovoj peoziji. Interes za ovog poetu ne jenjava. Naprotiv, on je sada veći nego za njegova života. Da je bio rođenjem Francuz, ne bi zaostajao iza Malarmea, Apolinera, Elijara.

Njegova poezija nije se nikad nalazila na području realnog nego mogućeg. To je ono područje koje „paktira“ sa onostranim svijetom i gdje je beskraj svijeta sučeljen sa unutrašnjim beskrajem duše: *Moje je tijelo od sna i bez težine, / ja sam putnik u terske svježine / i u milovske oblakove ležine.*

Sa Tinom sam se nekoliko puta srio. Sam i sa drugima. Za njega se zna da je bio poklonik dobre kapljice. Od previše popijenog alkohola, pijanac se udrveni. Oteža mu jezik, pa ni zuc. Kad je bio „pod gasom“, Tin je bio lak na jeziku. Znao je da se poigra tuđom taštinom. Posebno onih koji su na glasu. I koji žive na državnim jaslama.

Takve nećemo pominjati.

Nije dozvoljavao da se bilo ko od pisaca ravna sa njim. To ne priliči patrijarhu poezije. To ne znači da drugi nijesu za hvalu. Crnjanski, recimo. Pa i Raka Drainac. Tinov beogradski sabrat po duhu i piću.

Sa Tinom me je upoznao Slobodan Marković, beogradski poeta. Moja se ruka izgubila u njegovoj šaketini. Rekao je samo: „Tin“. Šta bi drugo i rekao. Slobodan reče da Tin nije samo ime nego i titula. Nije trebalo da objašnjava kakva.

Tin kao ličnost nije mogao da ostane samo u zapisima. Njegov *nepokoran* odnos prema životu tražio je i poetsko uobličenje. Tako je i nastala moja

PJESMA O TINU I PTICI SA GRADSKOG RUBA

Sa širokim šeširod Tin odlazi u šetnju,
U običnu prepodnevnu šetnju sa ptičjim kavezom o
ramenu.
Ljudi se raspituju o krilatom derištu: Koje je vrste i da li je bežanju sklono?
Kad obično peva? Sa kolikim ubrzanjem lagodnosti?
Tin kome je Logos matrica svevideća,
Nije iznenađen takvim pitanjima prolaznika.
Rekao je da ptica ne peva.
Da mu je sapatnik sa gradskog ruba!
Ljudi su bili šokirani.
Pitali su šta će Tinu ptica koja ne peva.
Pritom je kostrešna i ružna.
Tin se nije okretao na zlurade prigovore. Samo je duboko udahnuo.
Neće da razjašnjava vrlinu sapatništta!

Pjesmu sam objavio u zbirci pjesama „Cerebralni pasijans“,
štampanu 1994. godine u izdanju „Unireksa“. Nadam se da sam
bar jednim djelićem poetski dočarao duh velikog Tina.